

Ribby

Arkeologisk utredning vid Plöjarvägen,
Ribby 2:534, Västerhaninge socken,
Haninge kommun, Södermanland

Richard Grönwall

Rapport 2002:10

Ribby

Arkeologisk utredning vid Plöjarvägen,
Ribby 2:534, Västerhaninge socken,
Haninge kommun, Södermanland

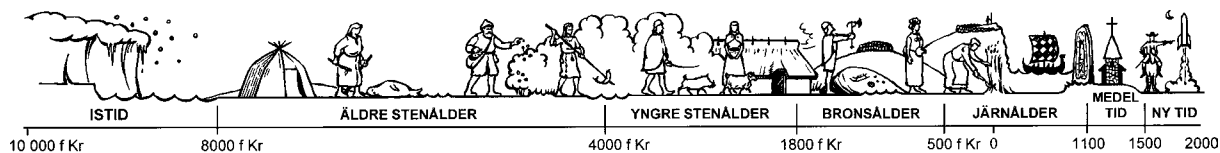
Richard Grönwall

Rapport 2002:10

Rapporten finns också i PDF-format på adressen
www.lansmuseum.a.se/arkeologi/rapport

 STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM

Box 6176 102 33 Stockholm
Tel 08-690 69 60 Fax 08-32 32 72
Besöksadress: Klarahuset, Sabbatsbergsvägen 6
Hemsida www.lansmuseum.a.se

Tidaxel: Mats Vänehem

© Stockholms läns museum
 Produktion: Stockholms läns museum
 Redaktionell bearbetning: Anders Ericsson
 Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133
 Stockholm 2002

Innehåll

Sammanfattning	7
Bakgrund	7
Topografi och fornlämningsmiljö	8
Syfte och metod	9
Resultat	11
Inventeringen	11
Kartmaterialet	11
Fosfatkarteringen	11
Schaktningen	11
Tolkning	12
Referenser	13
Tekniska och administrativa uppgifter	13

Figurer

Fig. 1. Undersökningsområdet markerat på Blå kartan	6
Fig. 2. Utredningsområdet markerat på Ekonomiska kartan	8
Fig. 3. Detljplan över undersökningsområdet med schakten markerade	9
Fig. 4. Historiskt kartöverlägg över Ribby ägor	10
Fig. 5. Isaritm karta över fosfatvärdena inom undersökningsområdet	12

Bilagor

Bilaga 1. Schaktbeskrivningar	

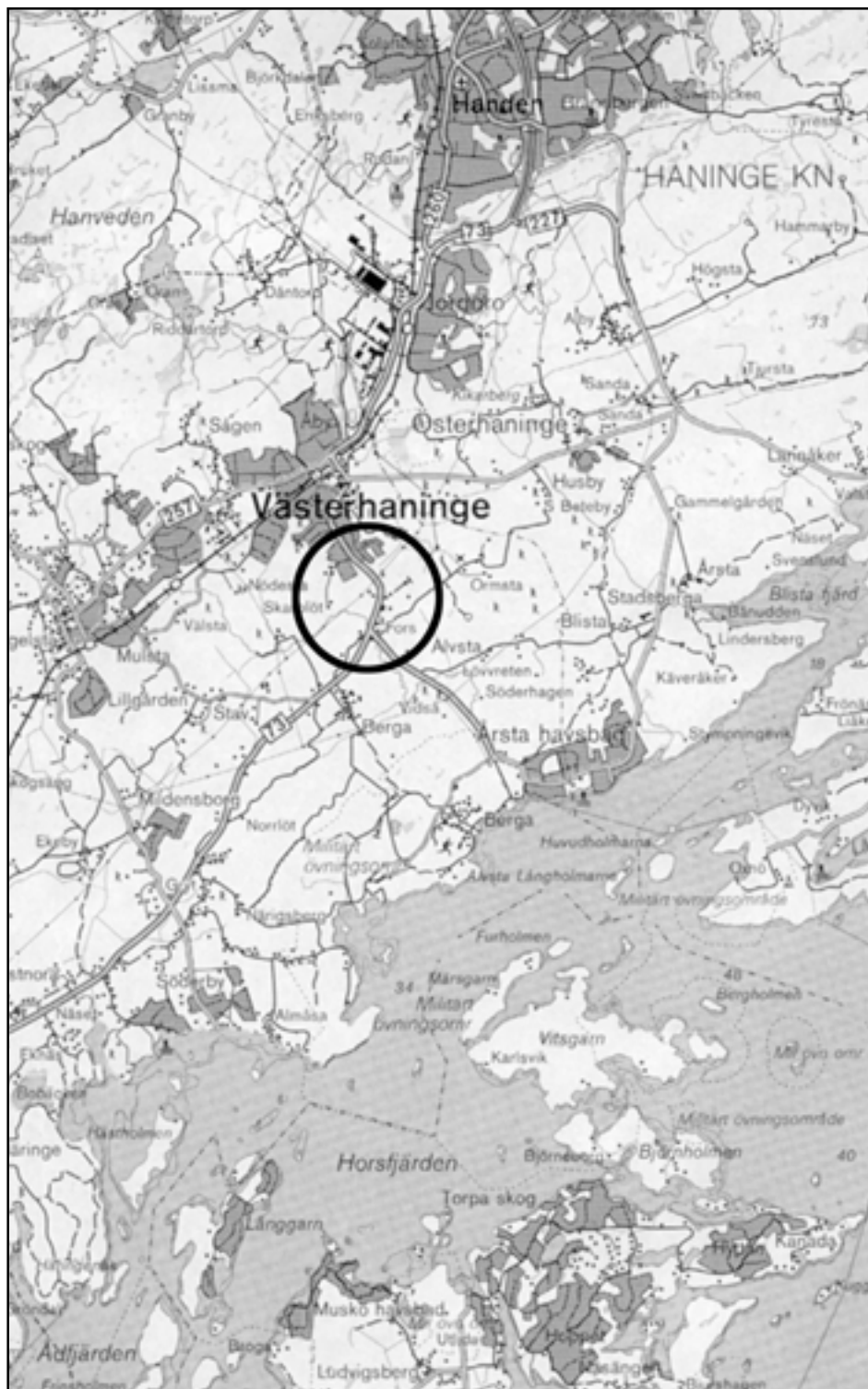

Fig. 1. Undersökningsområdet markerat på Blå kartan, skala 1:100 000.

Sammanfattning

En arkeologisk utredning har utförts av Stockholms läns museum vid Ribby, Västerhaninge socken, Haninge kommun, Södermanland under två dagar i juni och juli 2002. Anledningen var att kommunen önskar detaljplanera området.

Utredningsområdet är beläget intill ett bostadsområde vid Plöjarvägen och utgörs idag av obrukad åkermark. Inga registrerade fornlämningar förekommer inom utredningsområdet.

Syftet med undersökningen var att ta reda på om det inom området fanns tidigare ej kända fornlämningar. Risken för detta bedömdes av Länsstyrelsen som stor då området kring Ribby är rikt på fasta fornlämningar, främst från brons- och järnålder.

Ett antal sökschakt grävdes utan att några anläggningar eller fynd av förhistorisk karaktär påträffades. Föremål av modernt ursprung, såsom tegel, asfalt och plast, påträffades i ett antal schakt belägna i områdets nordvästra del. Detta bedöms vara rester från byggandet av det intilliggande bostadsområdet. I fyra av schakten påträffades äldre dikesnedgrävningar. I två av dessa framkom tegel och buteljglas. Inget av dessa diken är att betrakta som antikvariskt intressanta.

Enligt önskemål från Länsstyrelsen utfördes en fosfatkartering över området. Sextiofem prover togs och skickades till Fosfatlaboratoriet vid Gotlands fornsal för analys. Proverna uppvisade små fluktuationer sinsemellan och ansågs inte indikera mänsklig aktivitet i området utöver de som kunde konstateras ha ägt rum i senare tid.

Äldre kartmaterial har studerats hos Länsstyrelsens lantmäterienhet i Stockholm. Av detta framgår att det berörda området för första gången detaljkarterats 1823 och utgjorde då inhägnad hagmark tillhörande Ribby by. I tidigare kartor anges området endast som utmark.

Efter schaktning, fosfatkartering samt kart- och arkivstudier, har ingenting av antikvariskt intresse påträffats inom utredningsområdet.

Bakgrund

Stockholms läns museum har under två dagar i juni och juli 2002 utfört en arkeologisk utredning vid Ribby, Västerhaninge socken, Haninge kommun, Södermanland. Anledningen till undersökningen var att kommunen planerar att exploatera området.

Enligt fornminnesregistret finns inga kända fornlämningar inom utredningsområdet. Länsstyrelsen i Stockholm bedömde dock risken som stor att ej registrerade fornlämningar kunde påträffas, då Ribbyområdet i övrigt är rikt på fornlämningar. Mot bakgrund av detta tog Länsstyrelsen beslut om en arkeologisk utredning (Lst dnr 2021-02-17582).

Beställare och uppdragsgivare var Haninge kommun.

Fig. 2. Utredningsområdet markerat på Ekonomiska kartan 10I 1g Västerhaninge, skala 1:10 000.

Topografi och fornlämningsmiljö

Utredningsområdet är beläget i en sprickdal söder om bergspartiet Hanveden. Den omgivande topografin är närmast att beskriva som ett slättlandskap med uppskjutande moränimpediment i den omgivande åkermarken (Johansson 2000).

Området kring Ribby är rikt på fornlämningar, vilka främst utgörs av boplatslämningar och gravar från brons- och järnålder, men även ett antal stenålderslokaler finns registrerade. I stort sett alla impediment i omgivningen hyser en eller flera lämningar, medan den lägre liggande åkermarken i förhistorisk tid troligen framför allt utnyttjats till bete och slätter. Sannolikt finns dock mycket kvar att inventera som idag inte är synligt ovan mark (a.a.).

Utredningsområdet är ca 100x200 meter stort och ligger ca 25 m.ö.h. Det är beläget 500 meter söder om centrala Ribby och utgörs av tidigare brukad åkermark bestående av postglacial finlera (SGU ser. Ae nr 3). Området avgränsas i sydväst av Plöjarvägen och det intilliggande bostadsområdet, och i nordöst av Nynäsvägen. Längs områdets sydöstra sida löper en gång- och cykelväg. I områdets södra del möter ett impediment med berg i dagen som sträcker sig upp till ca 30 m.ö.h. Längs impedimentets östra sida löper en terrass utmed kanten mot åkerytan. I norr var området vid undersökningstillfället bevuxet med större lövträd och tät sly. I övrigt utgjordes vegetationen av meterhögt gräs och glest väx-

ande ungbjörk. Inom utredningsområdet fanns inga registrerade fornlämningar vid tidpunkten för undersökningen (fig 2).

Syfte och metod

Syftet med utredningen var att kontrollera om tidigare ej kända fornlämningar fanns inom området. Utöver kart- och arkivstudier har området fältinventerats, fosfatkarterats och ett antal sökschakt grävts.

Initialt företogs en fältinventering av undersökningsområdet. I samband med denna togs jordprover för en fosfatanalys. Vid fosfatkarteringen togs 65 stycken jordprover, fördelade i rader med sexton meters mellanrum mellan varje prov och rad. En grop grävdes på provtagningsstället varvid provet togs i profilen på ca 0,35 meters djup. Proverna har analyserats av Fosfatlaboratoriet vid Gotlands fornsal.

Äldre kartmaterial har studerats hos Länsstyrelsens lantmäterienhet i Stockholm. Vad gäller det i föreliggande rapport presenterade historiska kartöverlägget (fig. 4), har detta hämtats ur UV Mitts rapport 1998:43 (Strucke 1998).

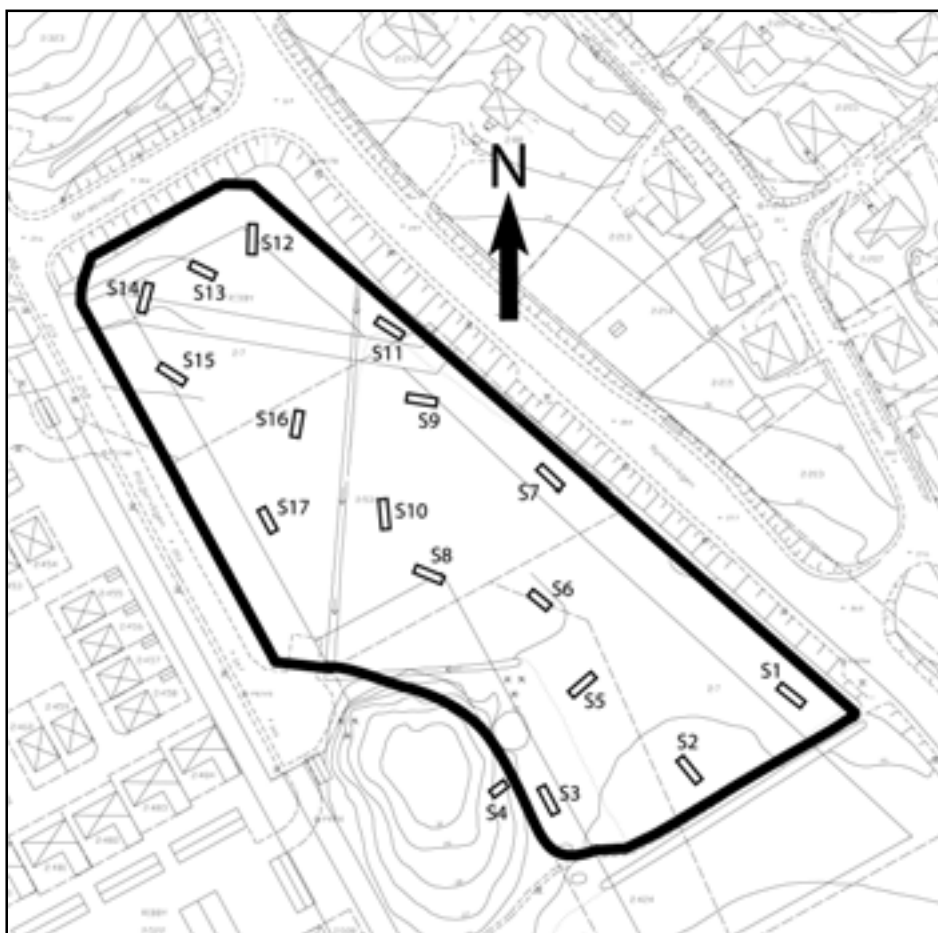

Fig. 3. Detljplan över undersökningsområdet med schakten markerade, skala 1:2 000.

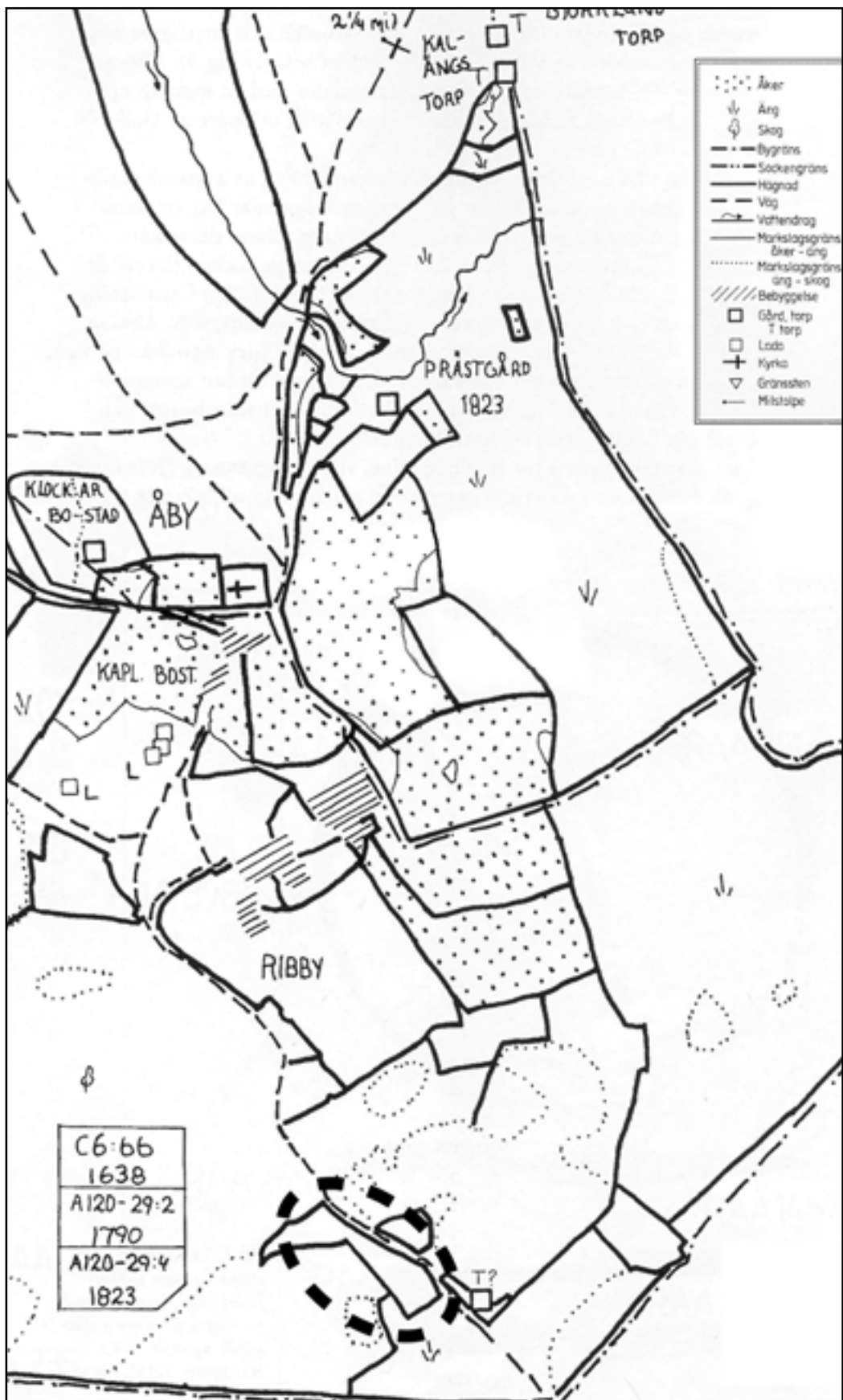

Fig. 4. Historiskt kartöverlägg över Ribby ägor med undersökningsområdet markerat, skala 1:10 000. Kartan hämtad från Strucke 1998.

Grävmaskin med planskopa användes till sökschaktningen. Ytskiktet skrapades bort i tunna skikt ner till en nivå som bedömdes vara opåverkad. I områdets norra del försvårades framkomligheten med maskin p.g.a. tät vegetation. Två schakt kunde dock grävas inom denna yta, vilket tillsammans med resultatet från fosfatanalysen är att anse som fullt tillräckligt.

Resultat

Inventeringen

Vid inventeringen kunde en troligen anlagd terrass konstateras längs det i söder belägna impedimentets nordöstra sida, d.v.s. den sida som låg mot utredningsområdet. Själva impedimentet låg visserligen utanför det område som av Länsstyrelsen markerats som utredningsområde, men terrassens närhet till detsamma gjorde det ändå intressant ur utredningssynpunkt. På och omkring terrassen påträffades rester av tegel, cement och järnskrot synligt i ytan. Huruvida terrassen anlagts i modern tid eller ej kunde dock inte besvaras utifrån dessa fynd. I områdets mer tätbevuxna norra delar påträffades ett antal rishögar samt en avstängningskran till en vattenledning.

Kartmaterialet

Vid ett besök hos Länsstyrelsens lantmäterienhet i Stockholm studerades äldre kartmaterial. Utifrån detta kunde det konstateras att utredningsområdet sedan 1600-talet tillhört Ribby ägor, men att det fram till tidigt 1800-tal utgjort utmark. På en enskifteskarta från 1823 finns området inritat som inhägnad hagmark, vilket synes vara den äldsta detaljerade karteringen av ytan (fig. 4). I senare tid har marken brukats som åkermark men har de senaste tio till femton åren stått obrukad.

Fosfatkarteringen

Sextiofem prover togs med sexton meter mellan varje prov och rad. Proverna skickades till Fosfatlaboratoriet vid Gotland fornsal för analys. Värdena redovisas i fosfatgrader (P°). Det lägsta värdet var 14 P°, vilket erhöles i områdets norra hörn. Det högsta värdet, 117 P°, kan troligen förklaras med provets närhet till den vid impedimentet belägna terrassen, vilken vid schaktning visade sig innehålla recenta schaktmassor. Proverna i övrigt uppvisade små fluktuationer med ett medelvärde om 32,4 P° (fig 5).

Schaktningen

Sjutton sökschakt grävdes med maskin försedd med planskopa (fig 3). Markslaget var i områdets södra och centrala delar lera. I schakten 1, 8, 9 och 16 påträffades dikesnedgrävningar, varav två innehöll tegel samt buteljglas. I den norra delen övergick leran i sandig mo. Schakten i områdets nordvästra del innehöll påförda massor med tegel, asfalt och plast. Ett schakt grävdes även i den ovan beskrivna terrassen (schakt 4). Detta trots att den låg utanför det egentliga utredningsområdet. Terrassens närhet till området motiverade dock en undersökning. Även här påträffades i sen tid påförda massor med tegel och järnskrot i fyllningen. Ingen-
ting av antikvariskt värde framkom vid schaktningen.

Fig. 5. Isaritmarta över fosfatvärdena inom undersökningsområdet, varje isaritm motsvarar 5 p^o.

Tolkning

Efter utförd inventering, kartstudier, fosfatkartering och schaktning har ingenting av antikvariskt värde påträffats inom utredningsområdet. Den terrass som observerades vid inventeringen utgjordes av påförda massor med modernt material. Troligen rör det sig om schaktmassor vilka dumpats på platsen vid tiden för byggandet av det intilliggande bostadsområdet. På samma sätt tolkas de påförda massor som kunde konstateras i schakt 15, 16 och 17 närmast Plöjarvägen. De

sökschakt som grävdes i områdets nordöstra del, vilka innehöll mo och sand, uppvisade inga fynd. Inget av de påträffade dikesnedgrävningarna i schakt 1, 8, 9 och 16 dateras till äldre än 1800-tal. En av dem innehöll tegel och ytterliggare en tegel och buteljglas. Buteljglaset dateras till 1900-tal.

Resultatet av fosfatkarteringen gav inte heller något som talar för mänsklig aktivitet i området, utöver de ingrepp som skett i senare tid. Som framgår av den upprättade isaritmkartan (fig 5) är det endast ett prov, det som ligger längst i söder, som kan sägas avvika från de övriga. Detta kan dock förklaras av provets närhet till den av modernt material uppbyggda terrassen. Schakt 3 grävdes endast några meter från provtagningsstället och var fyndtomt. Därmed kan området konstateras sakna antikvariskt värde.

Referenser

- Johansson, Åke. *Arkeologisk förstudie. Haninge kommun. Södermanland, Västerhaninge och Österhaninge socknar*. UV Mitt rapport 2000:13. Stockholm 2000.
- SGU. *Sveriges Geologiska Undersökning*. Ser. Ae nr 3. Geologiska kartbladet, Stockholm SO. Stockholm 1968.
- Strucke, Ulf. *Skålgropar och boplatser vid Ribby*. UV Mitt rapport 1998:43. Stockholm 1998.

Tekniska och administrativa uppgifter

Stockholms läns museums dnr	2002:067
Länsstyrelsens beslut dnr	2021-02-17582
Ekonomiska kartans blad	10I 1g Västerhaninge
Belägenhet	X 6556700 Y 1632150
Undersökningsperiod	Två dagar i juni och juli 2002
Arkeologisk personal	Richard Grönwall (fält- och rapportansvarig) Anders Jonsson
Landskap	Södermanland
Kommun	Haninge
Socken	Västerhaninge
Arkivmaterial	Förvaras på Stockholms läns museum

Bilaga 1. Schaktbeskrivningar

Schakt	L	B	Dj	Beskrivning	Fynd	Anmärkning
1	7	3	0,5	Ploglager 0,25 m, därunder mörkbrun lera. I botten ljusbrun mjåla.		Ett äldre dike löpte i NÖ-SV riktn, ca 0,25 m brett med stänk av sot och kol
2	6	1	0,4	Ploglager 0,25 m, därunder mörkbrun lera. I botten ljusbrun mjåla.	Tegel	Tegel påträffades i ploglager
3	6	1	0,4	Ploglager 0,25 m, därunder mörkbrun lera. I botten ljusbrun mjåla.		
4	3	1	0,9	Torv/humus 0,1, därunder i modern tid påförda massor. I botten grå lera.	Koppartråd asfalt, tegel, järnspik, plast	Schaktet draget genom en i modern tid anlagd terrass.
5	5	1	0,4	Ploglager 0,3 m, därunder ljusbrun lerig mjåla.		
6	5	1	0,6	Ploglager 0,25 m, därunder grå lera. I botten ljusbrun mjåla med stråk av grå lera.		
7	7	1	0,5	Ploglager 0,25 m, därunder grå lera. I botten grå lera/ljusbrun lera.		
8	8	1	0,6	Ploglager 0,3 m, därunder grå lera. I botten ljusbrun lerig mjåla.		En dikesnedgrävning påträffades i botten av schaktet, löpandes i N-S och Ö-V riktning, med en fyllning av grå lera.
9	8	1	0,5	Ploglager 0,25 m, därunder grå lera. I botten ljusbrun lera.	Buteljglas (i diket)	En dikesnedgrävning påträffades i botten av schaktet, löpandes i Ö-V riktning, med en fyllning av grå lera med stänkav kol.
10	7	1	0,5	Ploglager 0,25 m, därunder gråblå lera. I botten sandig ljusbrun lera.		
11	7	1	0,5	Ploglager 0,25 m, därunder grå lera. I botten ljusbrun sandig lera.		
12	6	1	0,5	Mylla 0,1 m, därunder mörkbrun mo 0,3 m. I botten ljusbrun sand.		Schaktet beläget i sly-/ungskog
13	6	1	0,4	Mylla 0,1 m, därunder mörkbrun mo. I botten ljusbrun sand.		Schaktet beläget i sly-/ungskog
14	7	2	0,5	Mylla 0,1 m, därunder grå lera. I botten ljusgrå/grå lera.		
15	7	1	0,5	Mylla 0,1 m, därunder mörkbrun mo. I botten ljusbrun/mörkgrå lera.	Tegel, asfalt, järnsprint	Fyllningen ned till sterilen utgjordes av, i modern tid, påförd massa.
16	5	1	0,4	Mylla 0,1 m, därunder mörkbrun mo. I botten ljusbrun lera.	Tegel (i nedgrävning)	Tvårs genom schaktet löpte en nedgrävning, 0,4 m bred, med en fyllning av lera/grus.
17	5	1	0,9	Mylla 0,1 m, därunder påförd massa. I botten blå lera	Asfalt	Fyllningen ned till sterilen utgjordes av, i modern tid, påförd massa.